

اصول و روش‌های تربیت جنسی کودکان و نوجوانان از منظر آیات و روایات

الهه محمدیان^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۵/۷

چکیده

تربیت جنسی کودکان و نوجوانان در عصر حاضر یکی از دغدغه‌های اصلی خانواده‌هاست تربیت جنسی کودکان، آموزش مسائل جنسی در حد فهم و درک آنها است به گونه‌ای که باعث انحراف جنسی آنها نشود. امروزه متأسفانه در جامعه ما، منابع غیر صحیح برای پاسخ‌گویی به نیازهای جنسی کودکان فراوان است به همین دلیل خانواده‌ها باید کودکان خود را به طریق صحیح تربیت نمایند تا به انحراف جنسی دچار نشوند. از نگاه علم و دین، کودک جز در حالت‌های غیر طبیعی و استثنایی، فعالیت و رفتار جنسی بالفعل ندارد. با این حال، اسلام برای پیشگیری از پیدایش رفتار ناپهنگام جنسی در کودکان و نیز درمان این رفتار در آنان، پیش‌بینی‌هایی کرده است. تمهیدات اسلام برای تعدیل غریزه جنسی و رفتار درست جنسی، به هیچ روی با دیگر جنبه‌های رشد در کودک ناسازگار نیست و حتی عامل تسهیل رشد کودک نیز می‌باشد. این مقاله از نوع توصیفی تحلیلی است که با روش کتابخانه‌ای به بررسی تربیت جنسی از دیدگاه اسلامی می‌پردازد. **واژگان کلیدی:** تربیت جنسی، کودکان و نوجوانان، پدر و مادر، آیات و روایات.

مقدمه

تربیت جنسی، ارائه یک سلسله اطلاعات ضروری روانشناختی، جسمانی و دینی، درباره مسائل جنسی مربوط به هر فرد و نیز ارائه اطلاعات و آگاهی‌هایی به فرد در زمینه آشنایی بیشتر با خصوصیات جنس مخالف است در تربیت جنسی، افراد مسن تر اجتماع یا آنهایی که بیشتر در رابطه با مسائل جنسی اطلاعات و معلومات دارند، با افرادی که کمتری اصلاً در این رابطه رشدی ندارند، برخورد می‌کنند تا رشد بیشتری در آنها به وجود آورند. و از این راه، به پیشرفت زندگی انسانی از نظر مسائل جنسی و برخوردهای جنسی کمک کنند

دین اسلام با وجود آموزش‌های تربیتی برای زنان و مردان درباره روانشناسی جنسی به آموزش‌های علمی نیز پرداخته است تا انسان را از غفلت بیرون آورد که دچار آسیبها و خطرات ناشی از مسائل جبران ناپذیر تعزهای جنسی به کودکان و نوجوانان و زنان و دختران نشود. زیرا این آسیبها فوق العاده خطرناک و غیرقابل جبران است. آسیبهایی که هم از نظر روحی و روانی و هم از نظر جسمی انسان را به نابودی می‌کشاند.

در پیشینه تحقیق باید گفت: دین اسلام، دین جامع و کاملی است که در همه‌ی زمینه‌ها احکام و قوانین و توصیه‌هایی دارد و از جمله به آموزش اخلاق جنسی پرداخته و به آن اهمیت فراوان داده است، تا آنجا که در یکی از سوره‌های قرآن (سوره نور) به طور مفصل درباره‌ی این موضوع بحث کرده و روش‌هایی را جهت حفظ عفت و پاک دامن‌ی بیان نموده است. و روایات فراوانی از ائمه‌ی معصومین وارد شده که به این مسئله اهمیت فراوان داده اند

و شیوه های تربیت جنسی را آموزش داده اند و همچنین در کتاب های تفسیری پیرامون آیات مربوط به عفاف ، به این موضوع پرداخته شده است . از جمله ی مقالاتی که در روند این تحقیق مورد مطالعه قرار گرفت عبارتند از:

۱- مقاله ای با عنوان آسیب های عوامل مؤثر بر تربیت دینی دختران به قلم الهه هادیان رسنانی ، استاد یار گروه علوم قرآن و حدیث ، دانشگاه قرآن و حدیث ، سال هشتم ، شماره دوم ، پاییز و زمستان ۱۳۹۶ ، صص ۴۶-۲۹ که مهم ترین و محوری ترین عامل ، شناخت در احکام الهی و عنصری مهم در تربیت دینی فرزندان می داند . سرچشمه همه غفلت ها و آسیب های جنسی از نداشتن دین و ناآگاهی از مسائل جنسی است که بر فرد و اجتماع عارض می گردد. این مقاله ابتدا به تبیین و بررسی آسیب های تربیت دینی دختران در مقوله حجاب و عفاف و حیا در حوزه خانواده و سپس به بیان راهکارهای قرآنی و روایی جهت بهبود آن ها پرداخته است .

۲- مقاله ای با عنوان پیشگیری از آسیب های جنسی کودکان در اسلام به قلم محمد مهدی مقدادی و مریم جواد پور ، سال ۱۳۹۵ در این مقاله به ارائه راه کارهای مهم و دستور العمل ها جامع و مندرج در شریعت اسلام مانند احترام به کرامت و عزت انسانی ، مصلحت اندیشی ، رفتار اعتدال گرایانه و نفی هرگونه تبعیض و تخریب لزوم محبت و مهرورزی ، جلب مشارکت و مسؤولیت پذیری و استحکام پایه های معنوی می توان گزینه جنسی کودک را در مسیر صحیح و شایسته پرداخته است . و آموزش برپایه های آموزه های اسلامی را مهم ترین عامل در پیشگیری از آسیب های جنسی در کودکان می داند .

۳- مقاله ای با عنوان تربیت جنسی از منظر اسلام ، به قلم زینب سنجولی ، عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان ، ایران ، در این مقاله به تبیین نگاه صحیح و واقع بینانه به غریزه جنسی و ارضاء آن ، هدایت و جهت دهی آن عاملی در جهت تکمیل تکامل و سعادت فرد و راهکارهای برای اصلاح ، ارتقاء معنوی ، آرامش و آسایش جامعه بشری پرداخته است و غفلت از تربیت جنسی ، بهداشت و سلامت روانی فرد و جامعه را به عنوان مخرب ترین خطرات معرفی کرده است .

وجه تمایز این تحقیق با تحقیقات قبلی در این است که این مقالات ابتدا به بررسی و تبیین آسیب ها پرداخته اند و سپس راهکار ارائه کرده اند ولی در این مقاله فقط به بررسی و شناخت آسیب های تربیت جنسی اکتفا کرده است . و در این مقاله به ابعاد گسترده تری از آسیب های تربیت جنسی سن پیش دبستان تا زمان ازدواج پرداخته است .

در بیان این تحقیق باید گفت موضوع تربیت جنسی غریزه جنسی است ، غریزه جنسی از غرائز اصلی و نیرومند انسانی و عامل اصلی ارتباط مرد و زن است و از مهم ترین جنبه های شخصیتی و شناختی است که بر بسیاری از ابعاد و زوایای زندگی آدمی و بر رفتار ، گفتار و کردار او تأثیر می گذارد . این تحقیق بصورت کتابخانه ای و به شیوه توصیفی انجام شده است .

محورهای مهم این مقاله عبارتند از:

۱- آسیب های فردی [آسیب شخصیتی - آسیب شناختی - آسیب

معنوی]

- ۲- آسیب های خانوادگی [رعایت تماس با پسر و دختر- شکاف سنی در ازدواج - خشونت خانوادگی - ازدواج تحمیلی]
- ۳ - آسیب های اجتماعی [افسردگی - کودک آزاری - کنترل تسلط بر میل جنسی - انحرافات جنسی]
- ۴- تربیت جنسی در سنین مختلف رشد [تربیت جنسی در دوره کودکی (پیش دبستانی)- تربیت جنسی در دوران جوانی - تربیت جنسی در آستانه ازدواج]

مفهوم شناسی

کودک

کودک در کتب لغت به فرزند انسان از زمان تولد تا بلوغ می گویند، (انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۶، ص ۵۹۸۹) و در زبان عربی طفل (مصطفی، ج ۱، ص ۵۱۵). می نامند.

فیومی در مصباح المنیر آورده است که: « فرزند صغیر انسان را کودک (طفل) نامند. این لفظ بر فرزند مذکر (پسر) و مؤنث (دختر) و نیز جمع آن ها (فرزندان) اطلاق می گردد و تا زمانی که به سن تمیز نرسیده است، او را طفل صغیر می نامند.» (فیومی، ص ۳۷۴)

نوجوان

نوجوان کسی که تازه به سن جوانی رسیده، تازه جوان^۱ کوچکتوف، ص ۱۲) پسریا مردی که هنوز مویش ندمیده باشد^۲ (مصطفی، ج ۱، ص ۳۲۱) پسری که تازه پا به مرحله جوانی گذاشته^۳

بنابراین نوجوانی مرحله گذار رشد فیزیکی و روانی انسان است که میان کودکی و نوجوانی روی می دهد و دوره ای است که به طور ناگهانی تغییرات زیادی در انسان به وجود می آید و میان دوره کودکی و بزرگسالی است. نوجوان در این دوره با تغییراتی در حیطه های مختلف رشد روبرو شده و در انتهای این دوره به پختگی رسیده که شبیه بزرگسالان عمل می کند تقریباً از ۱۲ سالگی تا ۲۰ سالگی را به نام دوره نوجوانی شناخته شده است. (راغب اصفهانی، ذیل واژه، رب ص ۶۳۲)

تربیت

در لغت تربیت از ریشه «ربو» و «ربب» است، به معنای این است که قوای جسمی، عقلی و اخلاقی رشد پیدا کند. در معجم الوسیط آمده است: «او را تغذیه کرد و رشد داد و قوای جسمانی، عقلانی و اخلاقی او را رشد داد» برخی بیان نموده اند که تربیت یعنی برانگیختن، و رشد دادن استعداد های انسان، برای کمال به وسیله ی تلاش متربی، همراه با فراهم کردن زمینه ها و عوامل موثر لازم. راغب در مفردات ریشه آن را ربودانسته و بنابر این نظر که یکی از حروف اصلی آن مضاعف می باشد: «الربّ فی الاصل التریبة... ربیت الولد من هذا (ربو)، قیل: اصله من المضاعف فقلب تخفیفاً.»

تربیت در اصطلاح به معنای مربیان و متربّیان است نیز به کار رفته است. می فرماید: «وَكَايْنِ مِنْ نَبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ؛ (عمران ۱۴۶) چه بسیار پیامبرانی که

مردان الهی فراوانی به همراه آنان جنگ کردند! آنها هیچ گاه در برابر آنچه در راه خدا به آنان می رسید، سست و ناتوان نشدند (و تن به تسلیم ندادند)؛ و خداوند استقامت کنندگان را دوست دارد.»

«ربّیون» در آیه مزبور جمع «ربّی» است و «ربّی» در اصل، از واژه ربّه؛ در اصطلاح تربیتی، به معنای مربّیان و شاگردانی است که تحت نوع خاصی از تربیت الهی انبیاء علیهم السلام قرار گرفته اند. (مصطفوی، واژه «ربّ». ج ۲، ص ۴۲۱)

در تربیت تعریف اصطلاحی گوناگونی دیده شده است، که طبق تخصص و دیدگاه های دانشمندان نسبت به انسان و هدف او در زندگی تبیین شده است. به طور کلی می توان تربیت را فعالیت های منظم و مستمر در جهت کمک به رشد شناختی، اخلاقی، جسمانی، عاطفی، و در راستای پرورش و شکوفایی استعداد مربّی بیان کرد.

تربیت جنسی

تعریف های متعددی از تربیت جنسی شده که به برخی از آن ها اشاره می شود. یکی از آن تعاریف این است: تربیت جنسی عبارت است از فراهم آوردن زمینه رشد غریزه جنسی به گونه ای که ضمن استفاده لازم از این غریزه از انحرافات و لغزش های جنسی پیش گیری شود. (ثابت، ص ۵۴)

در تعریف دیگری چنین آمده است: تربیت جنسی عبارت است از این که فرد در دوره های رشد کودکی، نوجوانی و جوانی، به گونه ای پرورش یابد که با جنسیت خود آشنا شود و آن را بپذیرد. نقش زن و مرد بودن از لحاظ اجتماعی را یاد بگیرد، احکام و آداب دینی در ارتباط با مسائل جنسی مربوط به خود، روابط با

همجنس و جنس مخالف را فرا بگیرد. آمادگی روانی برای ازدواج و تشکیل خانواده را پیدا کند. با مسایل مربوط به زندگی خانوادگی و روابط با همسر آشنا گردد. به گونه ای توانمند شود که عواطف و فعالیت های خویش را در جهت قرب به خداوند و جلب خشنودی او به کارگیرد براساس این تعریف تربیت جنسی حوزه وسیعی را در بر می گیرد و شامل فعالیت های تربیتی ای است که از آغاز زندگی متربی، مرحله به مرحله برای رشد متعادل و متناسب گزینه جنسی او صورت می گیرد، تا فرد با وظایف و رفتارهای جنسی خود آشنا شود. (امینی، آیین تربیت، ص ۳۷۷).

آموزش جنسی

منظور از آموزش جنسی ارائه اطلاعات کلی و صحیح در وقایع تغییرات جسمی و روانی و راهنمایی جوانان در رفتار و کردار آن ها در این مقطع از سن، نسبت به خود، دیگران و شیوه ای ابراز علاقه و دوستی های معقول و جلوگیری از انحرافات است. در تعریف دیگری آمده است: منظور از آموزش جنسی، آموزش رفتارها و مسایل توالد و تناسل، آماده سازی فرد برای فهمیدن و کنترل تحریکات و رفتارهای جنسی خود، آموزش اصول و مسایل فردی و گروهی مربوط به دو جنس مرد و زن است. (یزدانی، ص ۱۸۷) آموزش مسایل جنسی به صورت صحیح و کامل در هر دوره ای از رشد، فراگیری ارزش ها و هنجارهای دینی، افراد را به سوی صلاح و پرهیز از فساد سوق می دهد.

تفاوت تربیت جنسی و آموزش جنسی

از آنچه بیان شد، معلوم گردید که تربیت جنسی، تنها آموزش جنسی یا انتقال دانستنی های جنسی یا پروردن و اوج دادن غریزه جنسی نیست. پس نمی توان تربیت جنسی را تنها به انتقال اطلاعات و آگاهی ها در ساحت مسائل جنسی یا فراهم آوردن زمینه رشد غریزه جنسی تعریف کرد، بلکه مقصود از تربیت جنسی، تربیت بر محور اخلاق جنسی است. بنابراین، مجموعه آموزش ها، ایجاد موقعیت ها و زمینه سازی هایی که متربی را با ارضا، هدایت و تعدیل غریزه جنسی آشنا می سازد و زمینه رشد شخصیت اجتماعی، اخلاقی و فرهنگی او را فراهم می آورد و او را از انحراف و لغزش جنسی مصون می دارد و سعادت و کامیابی دنیوی و اخروی اش را رقم می زند، تربیت جنسی نام دارد. (عظیمی، روانشناسی کودک، ص ۸۰)

تربیت از دیدگاه اسلام

برای اسلام، آموختن ادب از هرکاری مهمتر است. آنچنان که حدیثی از پیامبر اکرم (ص) به روشنی بیان می دارد که آموختن آداب از مرتبه بالایی برخوردار است. (ری شهری، ج ۵، ص ۲۴۱) تردیدی نیست که این آداب شامل آداب جنسی نیز هست، چرا که اسلام در رابطه با مسائل بسیار جزئی نیز آدابی را آموخته است. هنگامی که اسلام برای مسافر، آدابی دارد و هنگامی که جهت عافیت و سلامت دعایی و ذکری نقل شده و برای هردردی از جمله گوش درد و سردرد و ناراحتی وضع حمل کردن، ترتیبی و آدابی را قائل است، و ظریف تر از این مسائل، زمانی که برای ایمنی از سوختن و حتی رام شدن اسب سرکش دستورالعملی وجود

دارد، چطور ممکن است شکی وجود داشته باشد، که اسلام در رابطه با آداب جنسی روش و برنامه تربیتی خاصی را دنبال نکند. بزرگان دینی مسائل جنسی را بزرگترین دام در راه انسان نامیده اند و گزینه جنسی را نافرمانی‌ترین غرایز در برابر عقل شمرده اند. آیا ممکن است اسلام توصیه و قوانین و دستوراتی در این رابطه نداشته باشد تا این مهم از طریقی به خوبی و درستی هدایت شود؟ آن هم درباره گزینه جنسی که بسیاری از مشکلات و مسایل تاریخی از بی تربیتی او حاصل شده است و گرفتاری‌های امروزی به جهت نداشتن برنامه ای منظم برای این گزینه بوجود آمده است. آیا با همه این اوصاف می توان تصور کرد این مسئله مهم موجود در انسان‌ها از نظر اسلام دور مانده باشد و در این رابطه ضرورت تربیت حس نشود؟ از سوی دیگر حضرت علی علیه السلام فرموده اند که افراد بایستی دوش به دوش علم و معرفت و آگاهی زمان خود پیش روند (مجلسی، ج ۱۸، ص ۲۵۴). لذا تربیت جنسی نیز بایستی با پیشرفت علم غنی تر شود و ضمن نگهداری از معیارهای اصلی اسلام، پیشرفت‌های جدید در این علم نیز ملحوظ و در این رابطه بکار گرفته شود.

اهمیت تربیت جنسی

گزینه جنسی از ابتدای تولد در وجود انسان وجود دارد، اما هدف و مقصد آن مشخص نیست و تا زمان بلوغ (اگر مسیر رشد بدون تحریکات پیموده شود) آشکار و سازمان یافته می شود. روایاتی که در این زمینه وارد شده، مؤید این مطلب است که کودکان هم میل جنسی دارند و لذا باید از تحریک کردن آنها خودداری کرد.

تربیت جنسی مفهوم بسیار گسترده ای دارد، ابعاد احساسی، وادراکی، و خصوصیات رشدی و شخصیت فردی و اجتماعی را دربرمی گیرد؛ سلامت جسم و روح و اخلاق در مسائل جنسی فردی و اجتماعی از اهداف تربیت جنسی می باشد (کوچکتوف، ص ۶)

تربیت جنسی، به شدت دچار پیچیدگی است؛ اما از اهمیت فراوانی برخوردار است. پدر و مادر مسئولیت پذیر، هیچ گاه در برابر گزینه جنسی فرزندان خود، بی برنامه و بی تفاوت نخواهند بود و این مرحله از تربیت را که از حساس ترین و درعین حال، سخت ترین مراحل تربیت است، وانمی نهند. چه بسا اندک غفلت و خطایی، اسباب انحراف فرزندان را فراهم نماید^۱ آمینی، ص ۳۷۷.

توجه به روش تربیت جنسی و عدم جداسازی این مسائل از مسائل آموزشی مهم سبب می شود که بسیاری از مشکلات افراد و جوامع رفع گردد، هرچند در آغاز زندگی کودکان و نوجوان متوجه گزینه جنسی یا لذت جنسی نیست، اما بنابر قاعده کلی رشد در زمان بلوغ این گزینه در یک سیررشدی آن کامل می شود؛ اما این موضوع به این معنا نیست که در زمان کودکی نباید به مسائل تربیت جنسی کودکان توجه داشت، تحریک پیش از موعد این گزینه، کودک را نسبت به آن هوشیار می کند و ضربات جبران ناپذیری به او وارد می شود، در حدیثی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله آمده است که: «قسم به آنکه جانم در دست او است، اگر مردی با همسرش هم آغوش شود و در خانه کودکی باشد که بیدار باشد و آنها را ببیند و صدا و نفس آنها را بشنود، هیچ گاه رستگار نمی شود، اگر پسر باشد یا دختر، زنا کار می شود». (کلینی، ج ۵ ص ۵۰۰)

تربیت جنسی به همه ابعاد وجودی و رشدی انسان بستگی دارد با رشد و تربیت، هویت جنسی کودک شکل می‌گیرد، و این امر سبب می‌شود که کل شخصیت انسان در روند طبیعی و سلامت به پیش رود، زمانی که کودک و نوجوان با وظایف جنسی خود آشنا شوند از انحرافات جنسی و بلوغ زودرس پیشگیری می‌شود سلامت روانی و جنسی کودک تضمین شده و در روند رشد و کمال فرزندان تاثیر خواهد داشت.

روش‌های تربیت جنسی کودکان

اسلام بهترین زمان تربیت کودک را چند سال قبل از تولد می‌داند. مثلاً تاکید دین اسلام بر انتخاب همسری پاکدامن و نیکوکار و یا اهمیت تغذیه و لقمه حلال برای انعقاد نطفه از مواردی است که بر این مهم اشاره دارد. (همان، ص ۲۹۸) بی تردید اگر بخواهیم شاهد یک تربیت صحیح و ایده آل و پربازده در جامعه اسلامی باشیم، می‌بایست از شیوه‌ها و روش‌های تربیتی مناسب که مطابق با موازین و راهکارهای عقلی و شرعی است، بهره‌جویی کنیم. بهترین و کلیدی‌ترین شیوه‌های تربیتی را می‌توان در اقوال و افعال شایسته اهل بیت علیهم‌السلام پی‌جویی کرد؛ زیرا آنان به عنوان بالاترین و برترین مربیان تربیتی بشر به حساب می‌آیند و تمامی مکاتب تربیتی عالم، چاره‌ای جز تسلیم و ره‌جویی از مکتب تربیتی اسلام و اهل بیت علیهم‌السلام ندارند. از روش‌های تربیت جنسی از منظر اسلام در این دوره می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. اصول شناختی

روش های تربیت جنسی کودکان در سنین پایین بسیار متفاوت است. گروهی اطلاعات بیشتری طلب می کنند و گروهی اطلاعات کمتر. برخی کودکان دوست ندارند که والدین بدن آنها و بالاخص اندام های جنسی شان را لخت ببینند. برخی رفتارهای جنسی را که می بینند، کپی می کنند. بنابراین والدین باید در مورد انتخاب روش های تربیتی هشیار عمل کنند حتی در نگاه کردن برنامه های تلویزیونی نیز اجازه ندهند کودک برنامه هایی را که با ارزش های خانواده آنها مطابق نیست، مشاهده کند.^۱ (ثابت، ص ۸۲) زیرا امکان دارد شناخت کودک از ارزش های خانواده را تغییر دهد.

در علم روانشناسی شیوه شناختی یکی از شیوه هایی است که در افکار نگرش و عقاید دخیل هستند شناخت انسان از محیط پیرامون خود و معرفت نسبت به عقاید ملازم شناخت از خود و جهان شناسی دارد که هر کدام آن به یکدیگر پیوسته هستند. در دین مبین اسلام نیز کسب معرفت از اصلی ترین اهداف رسیدن به سعادت می باشد در اصول تربیتی نیز روش خود شناسی و خود مراقبتی زیر مجموعه های اصول شناختی است که والدین با رعایت این اصل می توانند در تربیت جنسی فرزندان بکار گیرند. (دیمانثو، ج ۲ ص ۷۵۰)

۱-۱. روش خودشناسی

برای تربیت لازم است، نقش جنسیتی هریک از فرزندان دختر یا پسر به آنها آموزش داده شود تا هویت جنسی آنها تقویت گردد. مثلاً دختری یا پسر باید بدانند که جامعه از هریک از آنها چه انتظاری دارد و هر کدام از نظر رفتاری، گفتاری،

پوشاک و مانند آن چه نقشی را باید ایفاکنند و از اجرای نقش‌های جنس دیگر خودداری نمایند. (ثابت، ص ۱۴۳)

والدین در پی رفتارهای مناسب می‌توانند هویت دختری و پسری را در ابعاد شناختی، عاطفی، اجتماعی و زیستی به فرزند بشناسانند. رفتار پدر و مادر نباید تبعیض آمیز باشد. تا فرزندان به راحتی و بدون آرزوی داشتن جنسیتی مخالف، به هویت جنسی خودشان دست یابند و در آینده، نقش پدر و مادری خویش را نیز به خوبی ایفا کنند. والدین در تعیین هویت جنسی فرزندان، به خصوص دختران، با ابرازهای احساسی و عاطفی، رفتارهای متناسب با ارزشمندی و عزت آنها را آشکار می‌سازند. البته نقش مادر در تربیت دختر بسیار مهم‌تر و جدی‌تر از پدر خواهد بود؛ چنان‌که رسول خدا ﷺ می‌فرماید: «آمُرُوا النِّسَاءَ فِي بَنَاتِهِنَّ». (پاینده، ص ۱۵۶). امور دختران را به مادران آنها واگذارید.

والدین باید از تبعیض جنسیتی بین دختر و پسر پرهیز کنند و به آنها آموزش دهند که هر جنسیتی دارای ارزش خاص خود است. والدین در تعیین هویت جنسی فرزندان خود با ابرازهای احساسی و عاطفی و رفتارهای متناسب با هریک از دختر و پسر، ارزشمندی و عزت آنها را آشکار می‌سازند. روایات فراوانی در متون دینی آمده که هم دختران را با ارزش می‌داند و هم پسران را، در اینجا به نمونه‌ای از آنها اشاره می‌شود. امام صادق علیه السلام فرمودند: «الْبَنُونَ نَعِيمٌ وَالْبَنَاتُ حَسَنَاتٌ وَاللَّهُ يُسْأَلُ عَنِ النَّعِيمِ، وَيُثِيبُ عَلَى الْحَسَنَاتِ» (همان ج ۲ ص ۳۲) پسرها نعمت هستند و دخترها حسنه و نیکی، و خداوند در مورد نعمت‌ها سؤال می‌کند و بر حسنات پاداش می‌دهد.

باید توجه داشت که وقتی انسان خود ملکوتی خویش را دریابد هیچ گاه تن به حقارت نمی دهد، امام علی علیه السلام می فرماید: «مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ هَانَتْ عَلَيْهِ شَهْوَتُهُ» (دستی، نهج البلاغه، حکمت ۴۴۹). هرکس برای خودش ارزش قائل باشد، شهوتش نزد او بی ارزش می شود.

۲-۱. خود مراقبتی

کارشناسان حوزه روانشناسی معتقدند برای پیشگیری از سوء استفاده جنسی، لازم است خصوصی بودن اندام های جنسی (شامل: سینه، باسن و اندام تناسلی) به کودکان آموزش داده شود؛ به گونه ای که کودک کاملاً این موضوع را درک کند. آنها می گویند: باید به کودکان آموزش دهید که: «هیچ کس نباید به اندام های خصوصی بدن تودست بزند». البته این روش در جوامعی که بر آن واقف بودند تاثیری نداشته اس عظیمی، ص ۹۰)

والدین باید از انجام دادن عمل زناشویی در جایی که کودکان نیز حضور دارند و می توانند آن را درک کنند جلوگیری کنند تا از تحریکات جنسی خودداری شود پیامبر می فرماید: «قسم به آن که جانم در دست اوست. اگر مردی با همسرش هم آغوش شود و در خانه، کودکی بیدار باشد و آنها را ببیند و صدا و نفس آنها را بشنود، هیچ گاه رستگار نمی شود. اگر پسر باشد یا دختر زناکار می شود». (کلینی، ج ۵، ص ۵۰۰)

امام علی علیه السلام با اشاره به این که کودکان از شش سالگی به بعد، تحریک جنسی بیشتری را تجربه می کنند و لمس کردن عورت کودک، باعث انحراف جنسی او می شود، می فرماید: «دستمال کردن زن به آلت دخترش هنگامی که به

شش سالگی برسد، نوعی زناست» (ابن باویه، ج ۳، ص ۴۳۶). این عمل ممکن است در آینده توسط خود کودک انجام شود و در نتیجه باعث خود ارضائی او در بزرگسالی می شود.

فرزندان الگوسازی جنسیتی را از طریق همانندسازی خود با والدین آغاز می کنند و برای دختر، همانندسازی با مادر در اولویت است در کنار اینها، لازم است برای تقویت هویت جنسی دختر، نقش جنسیتی اش را هم به او آموزش داد تا بداند جامعه از نظر رفتار، گفتار و پوشش، چه انتظاری از او دارد و چه نقشی را باید ایفا کند. (عوامل موثر در رشد و تکامل شخصیت، ص ۳۴).

۲. اصول رفتاری

شیوه رفتاری تربیت جنسی امروزه با وجود پیشرفت علم و تکنولوژی بسیار سخت می باشد زیرا با انواع رسانه و محرک های بیرونی امکان تحریک غریزه جنسی وجود دارد، زیرا علم توانسته آزادی از هوای نفس را به آدمی یاد بدهد، اما با برخی ابزارها نیز بسترهای انحراف جنسی را فراهم کرده است. (مزلو، ص ۴۶)

۲-۱. رعایت روابط عاطفی

کودکان با نیازهای عاطفی روانی متعددی به دنیا می آیند که ارضای آنها زمینه تربیت صحیح جنسی را فراهم می سازد و عدم ارضای آنها آثار نامناسب روانی فراوانی داشته و از جمله انحرافات جنسی را سبب می شود.

محبت به کودک در اسلام از اهمیت زیادی برخوردار است، به دلیل نقش تاثیرگذار محبت در تربیت کودک، در آموزه های دینی توصیه های فراوانی به آن شده است. خدای سبحان پیامبر گرامی اش را به روش محبت آراسته بود و آن حضرت با چنین روشی در تربیت دینی و مردمان توفیق یافت. «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ» (آل عمران / ۱۵۹) پس به لطف و رحمت الهی با آنان نرم خوشیدی، اگر درشت خوی و سخت دل بودی، بی شک از گرد تو پراکنده می شدند. پس از ایشان درگذرو برایشان آمرزش بخواه».

اسلام به محبت کردن، نوازش کردن و بوسیدن کودکان توصیه کرده است، اما این رفتار، در سنین خاصی، از سوی نامحرمان منع شده است. امام علی علیه السلام می فرماید: «هنگامی که دختر به شش سالگی رسید، جایز نیست که او را مرد نامحرمی ببوسد و یا او را فشار دهد» (تهدیب الاحکام، ج ۷، ص ۴۶۱).

در اسلام حدود محبت به کودک دارای شرایط خاصی است تا موجب سوق کودک به انحرافات جنسی نشود. حرکات تهیج آمیز به مانند ملاعبت با اعضای جنسی، بوسیدن دختر بچه توسط مرد نامحرم و... از جمله مسائلی است که در تعالیم اسلامی مورد نهی واقع شده است از پیامبر اکرم نقل شده است که: «وقتی دختر بچه ای به شش سالگی رسید، جایز نیست که پسر بچه او را ببوسد و هنگامی که پسر از سن هفت سالگی گذشت، جایز نیست. که زن [نامحرم] او را ببوسد». (ابن باویه، ج ۳، ص ۴۳۷).

روش‌های تربیت جنسی نوجوان

در برنامه‌های تربیتی اسلام، به نوجوانان توجه بسیاری شده و استفاده درست از زمینه‌های فطری، ایمانی و عقلی در تربیت آنان مورد توجه قرار گرفته است می‌توان با شناخت نیازهای جوانان و رفع نیازهایشان در تربیت آن‌ها اقدام نماییم.

قرآن کریم در رابطه با اهمیت تربیت نوجوانان در سوره قرآن توصیه‌هایی فرموده است و لقمان نیز در این باره به فرزند خود می‌فرماید: «فَاتَّخِذْهُ [الادب] عَادَةً فَإِنَّكَ تَخْلُفُ فِي سَلَفِكَ وَتَنْفَعُ بِهِ مِنْ خَلْفِكَ وَيَرْجِيكَ فِيهِ رَاغِبٌ وَيَخْشَى صَوْلَتِكَ رَاهِبٌ». (مجلسی، ج ۱۳، ص ۴۱۱) فرزندم! تربیت را خلق و عادت همیشگی خود قرار بده؛ زیرا تو جانشین گذشتگان و الگوی آیندگان هستی که از ادب تو بهره مند خواهند شد. راغبان چشم امید به ادب تو دارند و خائفان از صولت و حشمت تو هراسانند».

۱. روش‌های شناختی

اعتقادات انسان زمانی که در تند باد حوادث قرار می‌گیرند اگر ریشه مستحکمی نداشته باشند زود خمیده و شکسته می‌شوند، اوضاع پیرامون انسان به نحوی است که متأثر از حوادث و اتفاقات فردی و اجتماعی می‌باشد، و امکان تزلزل و سست شدن اعتقادات در آن بسیار است برای تربیت جنسی نوجوان باید به گونه ای مفاهیم را انتقال داد که به آن معتقد شود..

امیرالمؤمنین علیه السلام جهت تربیت فرزندان معتقد است قبل از آنکه قلب فرزند مملو از تشکیک و شود بذرايمان را در آن پياشانيم و می‌فرماید: «إِنَّمَا قَلْبُ

الْحَدِيثُ كَالْأَرْضِ الْحَالِيَةِ مَا أُلْقِيَ فِيهَا مِنْ شَيْءٍ قَبِلَتْهُ فَبَادَرَتْكَ بِالْأَدَبِ قَبْلَ أَنْ يَفْسُقَ قَلْبُكَ وَ يَشْتَغَلَ لُبُّكَ لِيَسْتَقْبَلَ بِجِدِّ رَأْيِكَ مِنَ الْأَمْرِ مَا قَدْ كَفَاكَ أَهْلُ التَّجَارِبِ بُغْيَتَهُ وَ تَجَرِبَتُهُ فَتَكُونَ قَدْ كُفِّيتَ مَتُونَةَ الطَّلَبِ وَ عُوفِيَتْ مِنْ عِلَاجِ التَّجَرِبَةِ (ابن میثم، ج ۵، ص ۲۴). قلب نوجوان، چون زمین کاشته نشده، آماده پذیرش هر بذری است که در آن پاشیده شود. پس در تربیت توفیق کردم، پیش از اینکه دل تو سخت شود و عقل توبه چیز دیگری مشغول شود تا به استقبال کارهایی بروی که صاحبان تجربه زحمت آزمون آن را کشیده و تورا از تلاش و یافتن بی نیاز ساخته اند».

۱-۱. خدا شناسی

بیداری فطرت نوجوان، سبب می شود که از انحرافات فطری و گرایش به نابهنجاری های اخلاقی و معنوی و انحرافات جنسی در امان باشد. منابع اسلامی نیز تصریح کرده اند که انسان با فطرتی معنوی و خدایی متولد می شوند و تمایل به خداپرستی از ابتدای تولد با آنها وجود دارد. این والدین نوجوانان و یا عوامل محیطی دیگر هستند که با تربیت نادرست چه بسا آنها را از فطرت اولیه منحرف می کنند.

یکی از شیوه های ارتقای تکامل انسان شیوه توحید باوری می باشد، توحید اساس شخصیت سالم است. زمانی که کودک با خو و فطرت یگانه پرستی تربیت شود و درون مایه توحیدی داشته باشد نسبت به ارزش های شخصیتی گام برمی دارد. قرآن کریم وصل به منشأ را یکی از شیوه های جلوگیری از اختلالات روانی-رفتاری می داند. «مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» (بقره؛ ۶۲) هرگاه به خدا و روز رستاخیز ایمان آورند، و

عمل صالح انجام دهند، پاداششان نزد پروردگارشان مسلم است؛ و هیچ گونه ترس و اندوهی برای آنها نیست. (هر کدام از پیروان ادیان الهی، که در عصر و زمان خود، بر طبق وظایف و فرمان دین عمل کرده اند، مأجور و رستگارند.) «

خود شناسی، خود یابی و خود سازی و خدایابی از مراحل رسیدن به تربیت اسلامی می باشد، در تربیت اسلامی هدف اصلی خدایابی می باشد^(۱) (ثابت، حافظ، ص ۱۵). زمانی که خداوند و رسیدن به آن هدف قرار می گیرد، تعلق و احساسات نیز به سمت آن رشد می کنند. (مطهری، ۲۳۶)

در آیات قرآن کریم به این اهمیت این مسأله اشاره شده است. «إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ» (اعراف، ۲۰۱) چون اهل تقوا را از شیطان وسوسه و خیالی به دل فرا رسد همان دم خدا را به یاد آرند و همان لحظه بصیرت و بینایی پیدا کنند. و همچنین در قصص حضرت یوسف علیه السلام به شناخت و خدا باوری اشاره دارد. «وَرَأَوْنَهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَنْ نَفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ» (یوسف، ۲۳) و بانوی خانه به میل نفس خود با او بنای مراوده گذاشت و (روزی) درها را بست و یوسف را به خود دعوت کرد و اشاره کرد که من برای تو آماده ام، یوسف جواب داد: به خدا پناه می برم، او خدای من است، مرا مقامی منزّه و نیکو عطا کرده (چگونه خود را به ستم و عصیان آلوده کنم)، که هرگز ستمکاران رستگار نمی گردند.»

باور اینکه غریزه جنسی برای بقای نسل درون انسان به ودیعه گذاشته شده است نه ابزاری برای غفلت و دوری از هدف الهی سبب می شود، که در تربیت جنسی نوجوان اولین گام را در تثبیت اعتقادات و پرورش افکار

خدا باووری برداشته شود. (مدن، ص ۲۰۰) این امور در قرآن کریم بسیار سفارش شده است. «نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ» (بقره ۲۲۳) زنان شما کشتزار شمايند، پس (برای کشت فرزند صالح) بدانها نزدیک شوید هرگاه (مباشرت آنان) خواهید، و چیزی برای خود پیش فرستید و خدا ترس باشید و بدانید که محققا نزد خدا خواهید رفت. و (ای رسول) اهل ایمان را بشارت ده. «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» (ذاریات ۵۶) و من جنّ و انس را نیافریدم مگر برای اینکه مرا (به یکتایی) پرستش کنند. مفسر بزرگ معاصر علامه طباطبایی در ذیل تفسیر آیه می فرماید: «غرایز برای آن نیست که انسان در شهوات شکم و فرج فرو رود و در وادی غفلت سرگردان شود.» هدف تربیت جنسی قرب و رضوان الهی است و همه مبانی و اصول روش‌ها در تربیت جنسی اسلامی در راستای همین هدف است (طباطبایی، ج ۲، ص ۳۲۱).

۲-۱. آگاهی بخشی

یکی از راهکارهای مهم تربیتی در این میان، آگاهی بخشی به نوجوانان است. آگاهی از زمینه‌های مختلف مسائل جنسی، برای پی بردن به عواقب جبران ناپذیر آن لازم است. در بسیاری از امور زندگی، عدم آگاهی و شناخت نسبت به بسیاری از امور باعث می شود که فرد نا آگاهانه بدون دانستن پیامدها و ضررهای آن به سوی آن کشیده شود. انحرافات جنسی از همین امور است. از این رو، دانستن پیامدهای روحی-روانی و جسمی این هرزگی‌ها، چه از دیدگاه دین و چه از نظر روانشناسی، ضروری است و همانا روشی در جهت کنترل مثبت این انحرافات می باشد.

اظهار ناراحتی والدین، در قبال کارهای ناشایست و نابجا می‌تواند شیوه‌ی خوبی برای جلوگیری از کارهای ناشایست در آینده باشد و به نوعی آگاهی بخشیدن غیرمستقیم به نوجوان است. از این رو، زمانی که نوجوان به عمل قبیحی دست می‌زند، باید از این رفتارها اظهار ناراحتی نمایند تا نوجوان متوجه زشتی عمل خود شوند. البته والدین نباید در این عمل دچار افراط و تفریط شوند. (سالاری فر، ص ۵۱)

ارضای نیاز به ارزشمندی و عزت نفس از آن جهت در رشد سالم جنسی اثر دارد که فردی که عزت در او رشد کرده، برای خود ارزش قائل است و حاضر نیست آن را به ذلت بکشانند و از کشیده شدن به وادی شهوات و ارتکاب انحرافات از جمله انحراف جنسی خودداری می‌کند. افرادی که از کرامت نفس برخوردارند، نه تنها شهوت جنسی نزد آنان بی‌ارزش است؛ بلکه انواع شهوات در نظرشان بی‌اهمیت می‌شود.

در روایت دیگری از امیرالمؤمنین علیه السلام چنین نقل شده است که: «مَنْ كَرُمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ، لَمْ يَهِنِهَا بِالْمَعْصِيَةِ» (تمیمی آمدی، ح ۸۷۳۰). هر کس برای خودش ارزش قائل باشد، آن را با معصیت، بی‌ارزش نمی‌سازد. بنا براین، طبق این سه روایت که به ترتیب خواندیم، انسانی که باشخصیت است به هوس اهمیتی نمی‌دهد، لذا برای امور مادی که برخاسته از هوس‌هاست ارزشی قائل نیست و چون هوس‌رانی و دنیاطلبی زمینه معصیت و گناه است، گناه هم نمی‌کند.

آگاهی از عواقب گناه و عمل‌های زشت می‌تواند در حفظ کرامت انسان و انحرافات جنسی نقش بسزایی داشته باشد، زمانی که فرد خود را بشناسد،

جهت حفظ کرامت نفس خویش بسیار مراقب و با احتیاط است در روایت آمده است که: «الانقباضُ عَنِ الْمُحَارِمِ مِنَ شَيْمِ الْعُقَلَاءِ وَسَجِيَّةِ الْأَكْرَامِ» (همان، ح ۲۰۰۱). خودداری از گناهان، از خصوصیات انسان‌های عاقل و از ویژگی‌ها و اخلاق انسان‌های باکرامت است.

براساس این روایت، گناه در واقع دو منشأ دارد: یک منشأ آن بی‌شخصیتی است و یک منشأ آن هم مخالفت با خدا است. این جمله معروف هم که از امام حسین علیه السلام در کربلا نقل شده است به همین نکته اشاره دارد، می‌فرماید: «أَلَا وَإِنَّ الدَّعِيَّ ابْنَ الدَّعِيِّ قَدْ رَكَّزَ بَيْنَ اثْنَتَيْنِ: بَيْنَ السَّلَةِ وَالذِّلَّةِ، وَهَيْهَاتَ مِنَّا الذِّلَّةُ، يَا بَنِي اللَّهِ لَنَا ذَلِكَ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ، وَحُجُورٌ طَابَتْ، وَحُجُورٌ طَهَّرَتْ، وَأَنُوفٌ حَمِيَّةٌ، وَنُفُوسٌ أُبِيَّةٌ، مِنْ أَنْ تُؤَثِّرَ طَاعَةُ اللَّئَامِ عَلَى مَصَارِعِ الْكِرَامِ» (سیدطاووس ص ۱۵۶) عبیدالله بن زیاد مرا میان دو چیز قرار داده است: شمشیر و خواری. خواری از ما دور است و خداوند، آن را برای ما نمی‌پذیرد، و نیز پیامبرش و مؤمنان و دامن‌هایی پاک و پاکیزه و جان‌هایی غیرتمند و خوددار که اطاعت از لیئمان را بر مرگی کریمانه، مقدم نمی‌دارند».

با دقت در این فرمایش روشن می‌شود که حضرت برای عدم پذیرش ذلت، دو استدلال می‌کنند: یکی اینکه این کار خلاف امر خدا است، چنانچه پیغمبر و اهل ایمان اجازه نمی‌دهند که انسان مؤمن خودش را ذلیل کند، دوم اینکه شخصیت و جان‌های غیرتمند و خویشان دار این کار را نمی‌پسندند. پس گناهان و کارهای زشت هم خلاف کرامت نفس هم خلاف فرمایش خدا و رسول است.

۲. شیوه‌های رفتاری

آموزه‌های قرآنی جهت کنترل و همچنین اصلاح برخی اعمال انسان دستوراتی را ارائه داده اند، در مسائل جنسی نیز زمانی که کودکان و نوجوانان آگاه به نوع واکنش‌ها باشند و یا اینکه اعمالی را جهت جلوگیری و کنترل انحرافات جنسی بدانند می‌تواند به رشد و تعالی جسمی و روحی آنان کمک نماید (ثابت، ص ۱۸۳)

در دوران نوجوانی باید درباره خودارضایی، رابطه جنسی (با جزییات بیشتر)، نحوه مواجهه با پورنوگرافی در اینترنت، جهت گیری‌های جنسی مانند همجنسگرا، دیگرجنس خواه و دو جنس خواه به نوجوان توضیح داده شود. دختران نوجوان باید برای اولین قاعدگی و پسران برای اولین احتلام آمادگی داشته باشند و بدانند قرار است منتظر چه اتفاقی باشند و ارتباط آن را با پدر و مادر شدن توضیح دهید. همچنین باید درباره خطرات فعالیت جنسی زودهنگام، خطر حاملگی در ارتباط جنسی، بیماری‌های مقاربتی، ایدز و نحوه جلوگیری از بارداری به آنها آموزش داده شود.

۲-۱. رعایت حیا

حیا، عبارت است از دگرگونی حال و اثرپذیری که به جهت ترس از آنچه عیب شمرده و نکوهش می‌شود، حاصل می‌گردد یکی از اصولی که در قرآن برای رسیدن به سلامت جنسی مورد تأکید قرار گرفته است، رعایت حیا و عفت در رفتار است که شامل: نگاه، گفتار، پوشش و... می‌شود و در قرآن کریم نیز سفارش شده است که: «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فَرْجَهُمْ

ذَلِكَ أَزْكَى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ؛ (طریحی، ص ۱۱۳) به مومنین بگو چشم های خویش را بپوشانند». امام صادق علیه السلام نهفته است: «لِنَظَرُهُ بَعْدَ النَّظَرِ تَزْرَعُ فِي الْقَلْبِ الشَّهْوَةَ وَكَفَى بِهَا لِصَاحِبِهَا فِتْنَةً» (مستدرک الوسائل باب ۱۰۴، ح ۶). نگاه پیاپی، بذر شهوت را در دل می افشاند و همین امر برای هلاکت بیننده اش کافی است.»

منظور این است که در نگاه کردن به نامحرم چشم فرو ببرید و نگاه مستقیم تند نداشته باشید، این چشم فرو بستن از وظایف مسلمانان در برابر نامحرم می شود و خاصه زن و یا مرد نمی شود بلکه تمام مومنین را شامل می شود. در ادامه آیه آمده است که «وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ» (نور آیه ۳۱) به زنان با ایمان بگو چشمانشان را (از نامحرم) فرو بندند و دامن خود را حفظ کنند.».

در این آیه اول به غض بصرو بعد به حفظ فرج سفارش شده و این نشان از اهمیت حیا و حفظ عفت در ایجاد رابطه نامشروع را می رشاند همان گونه که سید قطب می گوید "حفظ فرج، پیامد طبیعی فرو بستن چشم از نامحرم است. و گامی استوار در اراده و هوشیاری در حفاظت از افتادن در گناه و تسلط بر خواهشهای نفسانی است از این جهت غض بصرو حفظ فرج در یک آیه جمع کرده تا نشان دهد، یکی سبب و دیگری نتیجه آن است. و هر دو گام هایی پی در پی هستند (قطب، ج ۹، ص ۲۹۱۲)

ایام نوجوانی گرایش به جنس مخالف و بیداری غریزه جنسی بسیار است در این دوران شوق جنسی و احساسات بر روان آدمی چیره می شود و نا خود آگاه رفتار و سخن و نگاه جوان را تحت شعاع قرار می دهد و سبب تحریک پذیری او در برخورد با جنس مخالف می گردد.

غرایز در دوران نوجوانی آدمی و نیازهای عاطفی انسان را به سویی دوست داشتن و عشق ورزیدن سوق می دهد که امری طبیعی است اما کنترل عقلانی و پرهیز از مخاطرات این امر از اهمیت بالایی قرار دارد، و والدین باید به نوجوان راه کنترل این غرایز که حفظ عفت و حیا است را آموزش دهند (وزیری، ص ۹۸)

۲-۲. آموزش احکام

قرآن کریم به یادگیری و آموزش به طور اعم اهمیت بسیار داده است. قرآن کریم در آیه ۱۷ سوره لقمان می فرماید: «يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ» ای پسرک من نماز را برپا دار و به کار پسندیده وادار و از کار ناپسند باز دار و برآسیبی که بر تو وارد آمده است شکوبا باش این [حاکمی] از عزم [و اراده تو در] امور است».

از روش های غیرمستقیم تربیت جنسی، آموزش احکام به نوجوان است. والدین می توانند نوجوان را با احکام دینی و انتظاراتی که خدا و اولیای الهی از آنان دارند، آشنا سازند همین امر باعث می شود نوجوان شخصیتی متعهد و علاقه مند به راهنمایی ها و قوانین خداوند بیابد و از مسیر هدایت فطری، اخلاقی و الهی منحرف نگردد و به انجام رفتارهای نابهنجار روی نیاورد و نسبت به آنها حیا نموده، حساسیت نشان دهد.

در روایت است روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به بعضی از نوجوانان نگاه کردند، رفتار آن ها حکایت از عدم آشنایی به آداب و احکام دینی بود و برای توجه دادن اولیاء نوجوان فرمودند: وای بر فرزندان آخر الزمان از دست پدرانشان، یکی

از اصحاب گفت: ای رسول خدا از دست پدران مشرکشان؟ فرمودند: نه، بلکه از دست پدران مؤمنشان، که هیچ چیز از فرائض و احکام الهی را به آن‌ها نمی‌آموزند و حتی ممکن است اگر کودکان خود یاد بگیرند، والدین مانع آن‌ها شوند. این اولیاء به اندک کارهای دنیوی از ناحیه کودکان، به آن راضی می‌شوند و هیچ توجهی به اخلاق و معنویت آن‌ها نمی‌کنند. من از این‌ها بیزارم و آن‌ها از من بیزار (شعیری، ج ۱۵، ص ۱۶۴، ح ۱۷۸۷۱).

در مطالب وصیت نامه امیرمؤمنان علی علیه السلام نیز این مطلب به خوبی بیان شده است. دلیل آن هم روشن است، زیرا از یک سو قلب نوجوانان پاک و خالی از آلودگی به تعصب‌های کور و لجاجت و عقاید باطله است، به همین دلیل همانند زمینی است که خالی از هرگونه گیاه و علف‌های هرزه مزاحم باشد و هر بذری در آن افشانده شود به سرعت آن را می‌پذیرد.

در این نامه حضرت شتاب در آموزش مفاهیم را راه کنترل فرزند و تقویت ایمان می‌داند و می‌فرماید: «أَيُّ بُنَىٰ إِنِّي لَمَّا رَأَيْتُنِي قَدْ بَلَغْتُ سِتًّا وَرَأَيْتُنِي أُرْدَادُ وَهَنًا بَادَرْتُ بِوَصِيَّتِي إِلَيْكَ وَأُورِدْتُ خِصَالًا مِنْهَا قَبْلَ أَنْ يَعْجَلَ بِي أَجَلِي دُونَ أَنْ أَفْضِيَ إِلَيْكَ بِمَا فِي نَفْسِي أَوْ أَنْ أَنْقُصَ فِي رَأْيِي كَمَا نُقِصْتُ فِي جِسْمِي أَوْ يَسْبِقَنِي إِلَيْكَ بَعْضُ غَلَبَاتِ الْمَوْتِ وَفَتَنِ الدُّنْيَا فَتَكُونُ كَالصَّغْبِ النَّفُورِ (نهج البلاغه؛ نامه ۳۱)

پسرم هنگامی که دیدم سالیانی از من گذشت، و توانایی رو به کاستی رفت، به نوشتن وصیت برای تو شتاب کردم، و ارزش‌های اخلاقی را برای تو برشمردم. پیش از آن که أجل فرا رسد و رازهای درونم را به تو منتقل نکرده باشم، و در نظرم کاهشی پدید آید چنانکه در جسمم پدید آمد، و پیش از آن که خواهش‌ها و دگرگونی‌های دنیا به تو هجوم آورند، و پذیرش و اطاعت مشکل گردد،»

احکام دینی با فطرت انسان هماهنگی دارد. آموزش مسائل دینی که مملو از فضائل اخلاقی، پاکی و صداقت، یاد کردن خداوند به مهربانی و بخشش، می‌تواند نوجوان را به مسیر صحیح زندگی، هدایت کند و از عمل به رفتارهای ناصحیح جنسی دور سازد.

نتیجه‌گیری

تربیت جنسی یکی از پیچیده‌ترین و مهم‌ترین ابعاد تعلیم و تربیت و از موضوعات مهم حوزه اجتماعی است که در چگونگی شکل‌گیری شخصیت انسان نقش بسزایی داشته و بر افکار، عواطف و رفتارهای وی تأثیرگذار است. نظر به اینکه تحلیل مباحث نظری و خط‌مشی‌های عملی حوزه تربیت جنسی می‌تواند زمینه‌ساز روشنگری و تنویر اذهان محققان و متولیان امر تربیت شود، الگوی تربیت جنسی سلامت‌محور در دوره کودکی: با سه مؤلفه «محافظة، مراقبت و پیشگیری»، در دوره نوجوانی با سه مؤلفه «مراقبت، پیشگیری و مهار»، در دوره جوانی با سه مؤلفه «پیشگیری، مهار و سلامت» و در دوره پس از ازدواج با سه مؤلفه «تأمین، سلامت و عفاف» مشخص گردید. موفقیت در هر دوره، پیش‌نیاز تحقق مطلوب الگوی دوره بعدی است. این الگوها سیر تحولی تربیت جنسی افراد را با توجه به چالش‌های تحولی آنان نشان می‌دهد و برنامه‌های تربیت جنسی بر مبنای آن در خانواده و نظام آموزشی، تأمین‌کننده سلامت جنسی افراد در تمام دوره‌های رشدی خواهد بود. تفاسیر غلط اندیشمندان غربی از غریزه جنسی، چیزی جز شهوت رانی، مجرد بودن انسان‌ها، تجاوز به عنف، قتل‌های جنسی، سوء استفاده از

کودکان، پریشانی روحی و ... در بر نداشته است. آیا زمان آن نرسیده است که آموزه‌های الهی اسلام را در جهان سراسر آشفته پیاده کنیم و به آرامش کامل برسیم؟ این مهم فقط در سایه‌ی تعالیم اسلام مقدور و میسر است. اسلام دینی است که با جهان بینی صحیح و نظام تربیتی بسیار محکم توانسته است جنبه‌های روحی، معنوی، اخلاقی و اجتماعی بشر را در این عصر پراز هیجان و استرس به خوبی بشناسد و به آن بهترین پاسخ را ارائه دهد. با تربیت صحیح میتوانیم جامعه‌ای سالم و به دور از هرگونه انحرافات جنسی و بیماری‌های روانی داشته باشیم.

منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۹، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۹۸۸م
۲. ابن میثم، میثم بن علی، ترجمه محمدی، شرح نهج البلاغه، موسسه تحقیقات و نشر معارف اهل البيت علیهم السلام، ۱۳۸۹
۳. امینی ابراهیم، آیین تربیت، قم اسلامی، ۱۳۷۵
۴. انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، تهران، سخن، ۱۳۸۷
۵. پاینده ابوالقاسم، نهج الفصاحه، اصفهان، خاتم الانبیاء، ۱۳۸۳ش
۶. تمیمی آمدی، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، محقق و مصحح مصطفی درایتی، چاپ اول، قم: دفتر تبلیغات. ۱۳۶۶
۷. ثابت، حافظ، تربیت جنسی در اسلام، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۵
۸. دشتی، محمد، نهج البلاغه، قم، جام جوان، ۱۳۸۰
۹. دهخدا، علی اکبر؛ لغتنامه دهخدا، (زیر نظر دکتر محمد معین و دکتر سید جعفر شهیدی)، تهران، مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ش.
۱۰. دیمائو، ام رابین، روانشناسی به ضمیمه نگرشی بر منابع اسلامی، ج ۲، ترجمه مهدی موسوی اصل و همکاران، تهران، سمت، ۱۳۷۸
۱۱. راغب اصفهانی حسین بن محمد، مفردات راغب، دفتر نشر الکتاب، چاپ دوم، ۱۴۰۴

۱۲. سالاری فر، محمد رضا، خانواده در نگرش اسلام و روان شناسی، سمت، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ۱۳۹۷
۱۳. سید بن طاووس، الملهوف، دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم تاریخ نشر: ۱۴۰۶ ه ق
۱۴. سید قطب، فی ظلال القرآن، بیروت، لبنان، ۱۴۰۸
۱۵. شعاری نژاد، علی اکبر، عوامل موثر در رشد و تکامل شخصیت، تهران، اطلاعات، ۱۳۷۲
۱۶. شعیری، محمد بن محمد، درراخبار، قم، انتشارات رضی، ۱۳۶۳
۱۷. شعیری، محمد بن محمد، جامع الاخبار، ج ۱۰۲؛ عراق، المطبعه الحیدریه، بی تا
۱۸. طباطبایی، (علامه) سید محمد حسین، المیزان، قم جامعه مدرسین، ۱۴۱۶ ق.
۱۹. طریحی، فخرالدین، مجمع البحرین، کتابفروشی مرتضوی، چاپ سوم، ۱۳۷۵ ش
۲۰. طوسی، محمد بن حسن، تهذیب الاحکام، ج ۹، تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۶۴.
۲۱. عظیمی، سیروس، روانشناسی کودک، انتشارات صفار، ۱۳۸۷
۲۲. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید. تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۹
۲۳. فقیهی، علی نقی، تربیت جنسی، مبانی، اصول و روش ها، از منظر قرآن و حدیث، چاپ سوم، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۸.
۲۴. فیومی، احمد بن محمد، المصباح المنیر فی غریب شرح الکبیر، رافعی قزوینی، عبد الکریم بن محمد، چاپ اول، قم، منشورات دار الرضی، بی تا
۲۵. کوچکتوف، واسیلی، میخائیلوونا، لاپیک، روان شناسی و تربیت جنسی کودکان و نوجوانان، ترجمه محمد تقی زاده، انتشارات بنیاد، بی تا

۲۶. مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۱۳، بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۲۷. محمد بن علی ابن بابویه القمی، من لایحضره الفقیه، تحقیق: علی اکبر الغفاری، بی چا، قم، موسسه النشر الاسلامی.
۲۸. محمد بن یعقوب الکلینی الرازی، الکافی، بی چا، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۹۱ ق.
۲۹. مدن، یوسف، کاظم عابدینی مطلق، تربیت جنسی در اسلام، مترجم فاطمه کاظمی، آفرینه، ۱۳۹۶
۳۰. مزلو، ابراهام اچ. انگیزش و شخصیت، : بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۶
۳۱. مصطفوی، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۲، مرکز نشر آثار علامه مصطفوی، ۱۳۸۵ ش
۳۲. مصطفی، ابراهیم، معجم الوسیط، ج ۱، تهران: نشر صادق، ۱۳۸۷ ش.
۳۳. مطهری، مطهری، شناخت در قرآن، صدرا، ۱۳۸۸
۳۴. معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، نشر سرایش، ۱۳۸۱.
۳۵. نوری طبرسی، حسین، مستدرک الوسائل، بی چا، بیروت، موسسه آل البيت الاحیاء التراث، ۱۴۰۸ ق.
۳۶. وزیري، بابک، روابط دختر و پسر قبل از ازدواج، مطبوعات علمی، تهران، ۱۳۹۰